

Кленіна К. В.

здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня
спеціальності «Психологія»
(Херсонський державний університет)

Попович І. С.

професор кафедри психології,
доктор психологічних наук, професор,
(Херсонський державний університет)

КОНСТРУЮВАННЯ МАЙБУТНЬОГО СТУДЕНТСЬКОЮ МОЛОДІУ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Постановка проблеми. Пандемія COVID-19 стала причиною загострення психологічних, соціально-економічних та політичних проблем, більшість з яких накопичувалися впродовж останніх десятиріч та нашаровувалися на конструктивне існування суспільства. Основні системи більшості держав, у тому числі й освітні, були не готові та не прогнозували настільки швидкого погіршення ситуації. Велика кількість студентської молоді опинилася в ситуації невизначеності та високих ризиків.

Виклад основного матеріалу. Дослідження конструювання майбутнього у студентської молоді пояснюється тим, що саме цей період пов'язаний з вирішенням завдань професійного самовизначення, набуття відчуття особистісної цілісності, а також з розвитком тенденції до конструювання уявлень про себе в майбутньому і збільшення терміну прийняття конкретних рішень [7].

Конструювання майбутнього нерозривно пов'язане з осмисленням проблем минулого та усвідомленням теперішніх тенденцій. У доробку О. Матвієнко зазначається, що конструювання трьох часових вимірів особистості у контексті життєвого сценарію містить уявлення про себе та оточуючих, інтеріоризовані цінності, цілі, плани та способи їх досягнення [2]. Поняття «життєвого сценарію», як моделі, яка конструюється в процесі особистісного самовизначення, виникло в межах трансактного аналізу і в даний час використовується для відображення наявних в різних культурах зразків життєвого шляху. Е. Берн вважав, що вибір способу реагування на різні ситуації життя залежить від прищепленого типу поведінки в дитинстві близьким

соціальним оточенням [1]. Із цього виходить, що спосіб конструювання майбутнього також буде залежати від почутого в дитинстві і тяжітиме до того, який на власному прикладі показують батьки.

Тому, зробимо припущення, що пандемія, могла призвести до втрати роботи одного з батьків, зменшення заробітної плати, страху за своє життя, що може накласти відбиток на формування образу професійного майбутнього в студентській молоді.

На противагу трансактному підходу С. Рубінштейн та Б. Ананьєв були переконані в тому, що особистість самостійно й усвідомлено обирає та регулює процес життя. Вони підкреслювали, що батьки грають роль саме у формуванні уявлень дитини про життєвий шлях, але вирішальна роль у виборі відводиться самій особистості [5]. Така точка зору свідчить про те, що студентська молодь може автономно формувати цілі і планувати власне майбутнє незалежно від розгортання життєвих сценаріїв батьків в умовах пандемії.

Дослідник М. Семиліт зазначає, що пандемія підкреслила поляризацію суспільства, яка була викликана зовнішньою агресією, ментальними конфліктами різних соціальних груп та ін. На сьогодні ми маємо систему порушених взаємин, які деструктивно впливають на особистість і можуть призводити до відчуття розщепленості, дезінтегрованості та недовіри [6].

Слід зауважити, що пандемія внесла певні обмеження на ймовірні плани студентської молоді, які могли бути складовими образу майбутнього. Так, можливості подорожувати або переїхати в іншу країну, бажання відкрити власний бізнес, отримати омріяну роботу за спеціальністю, створити сім'ю та мати здорових дітей обмежуються через загрозу захворіти або введені карантинні обмеження. За таких умов, реалізація конструювання майбутнього порушується або взагалі стає малокерованою і навіть не можливою, і це не залежить від самої молоді людини. За такого сценарію розвитку подій актуальною стає відтворювальна функція соціальних очікувань [11]. Тоді конструювання майбутнього знаходитиметься у контурах відображення соціальної дійсності [3; 4] та соціальної бажаності особистості [10].

Проте, також варто відмітити, що у таких умовах можливим сценарієм перебігу подій може стати спрямування вектора конструювання майбутнього в у напрямку реалізації свого творчого потенціалу, себе як особистості, у моральній підтримці близького оточення, у знаходженні альтернативних способів заробітку, вищому рівні опанування інформаційно-комунікаційних технологій та приділенню уваги на самостійний розвиток. У дослідженні М. Семіліта зазначено, що конструювання майбутнього у випадку загрозової ситуації може бути джерелом можливості позбутися страху майбутніх подій, зрозуміти себе і своє призначення, позбутися від інтросктованих програм минулого, переконатися у своїй значущості, необхідності для суспільства [6].

Дослідниця В. Федотова у своїй праці виокремлює типи конструювання майбутнього в умовах пандемії. Лейтмотивом першого типу є переконаність у тому, що «світ ніколи не буде таким, який був раніше», що може свідчити про відчуття радикального розриву з минулим [8]. У цьому випадку студентській молоді доцільно відкорегувати усі плани, які були сконструйовані раніше, врахувати низку чинників, які у змінених соціальних умовах набрали ваги. Минулі бажання і мрії, які, ймовірно, можуть набути статусу «нездійснених» або «відтермінованих» через пандемію. Молоді люди ймовірно розпочнуть процес формування нових моделей майбутнього, які задовольнятимуть їх потреби і нагальні реалії. На думку, дослідниці К. Кленіної, технології конструктивного перфекціонізму можуть бути дієвими у критичних ситуаціях особистості та трансформаціях соціальних змін [9].

Ще одним, але менш розповсюдженим, типом виступає формат «назад у минуле», де еталоном вважається доепідемічне минуле [8]. Такий варіант передбачає ігнорування нововведень, що пов'язані з розвитком суспільства, і застряганням у минулих бажаннях та планах. У таких молодих людей превалюватиме переконаність у необхідності повернути все «на свої місця».

Проте, на думку, дослідниці, превалюючим типом конструювання майбутнього є тип, що поєднує в собі елементи минулого і нового у множинних формах та гібридизації [8]. З вищезначеного випливає, що студентська молодь

більшою мірою буде схильна до трансформації минулих планів, враховуючи сучасні реалії і нововведення.

Висновки. Під впливом пандемії COVID-19 проектування майбутнього студентською молоддю опинилося в ситуації невизначеності. Соціальна травма, яку пережило суспільство, наклала відбиток на теперішнє та майбутнє молодих людей і впровадила певні обмеження на змінила плани. У таких умовах студентська молодь могла б обрати стратегії розриву із минулим і побудови нових планів; застрягання у минулому, або ж гібридизації минулого і нового у своїй моделі майбутнього.

Список літератури:

1. Берн Э. Игры, в которые играют люди. Пер. с англ. М. С. Мацковского. СПб. Лениздат. 1992. 400 с.
2. Матвиенко О. В. Проектирование будущего современной молодежью: определяющие стратегии. Актуальні проблеми психології. Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. Житомир. «Вид-во ЖДУ імені І. Франка». 2014. Т. 7. Вип. 36. С. 499-506.
3. Попович І. С. Конструювання особистістю моделі очікуваного майбутнього. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: психологічні науки : зб. наук. праць ХДУ. Херсон: ВД «Гельветика», 2015. Вип. 6. С. 145-154.
4. Попович І. С. Самооцінка як критерій соціально-психологічних очікувань. Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. наук. праць Інституту психології імені Г. С Костюка АПН України. К.: «ГНОЗІС», 2010. Т. 12, ч. 3. С. 326–333.
5. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии. СПб. Питер. 2002. 720 с.
6. Семиліт М. В. Соціально-психологічні засади проектування життєвого шляху особистості : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра психол. наук : 19.00.05. Сєверодонецьк, 2021. 41 с.
7. Сидоренко Ж. В., Побережна М. В., Даценко Т. С. Психологічні особливості ставлення молоді до життєвого досвіду в кризовому суспільстві. Габітус. 2020. Т. 2. Вип. 18. С. 105-109.
8. Федотова В. Г. Во время пандемии и после. Вопросы философии. 2021. № 12. С. 112-122.
9. Klenina, K. V. Theoretical and methodological analyzing of content characteristics of an individual's perfectionism. Insight: the psychological dimensions of society. 2019. 1. P. 84-89. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2019-1-13>
10. Popovych, I., Shevchenko, A., Galvez, L. M., Klenina, K. Research of the relationship between social desirability and value orientations of adolescents.

Revista Notas Históricas y Geográficas. 2020. 26(1). P. 241-268.
<https://www.revistanotashistoricasygeograficas.cl/index.php/nhyg/article/view/339>

11. Popovych I. S. Social expectations – a basic component of the system of adjusting of social conduct of a person. Australian Journal of Scientific Research. 2014, 2(6), P. 393–398.